

Lausunto

20.02.2025

Asia: VN/27189/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin ja Maahanmuuttoviraston rekistereihin tallennettuja biometrisia tietoja koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Poliisin henkilötietolakiin ehdotetut muutokset

Käsittelen hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettua sääntelyä seuraavassa siviili- ja sotilastiedustelutoiminnan laillisuusvalvojan tehtävääni liittyen lähinnä Suojelupoliisiin ja sotilastiedusteluviranomaisiin sovellettavalta osaltaan. Esitän lisäksi eräitä ehdotetun sääntelykokonaisuuden rakenteelliseen selkeyteen liittyviä huomioita. En arvioi ehdotetun sääntelyn yleistä yhteensopivuutta tietosuojaa koskevan kansallisen sääntelyn, tietosuojaa tai passeja ja henkilökortteja koskevan Euroopan unionin sääntelyn taikka tietosuojaa koskevien kansainvälisten sopimusten kanssa. En arvioi myöskään ehdotetun sääntelyn yleistä oikeasuhtaisuutta perustuslaissa, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tai kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa säädetyn tai määrätyn näkökulmasta.

Suojelupoliisilla on sekä siviilitiedustelutehtävä että kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämis- ja paljastamistehtävä ja sotilastiedusteluviranomaisilla vastaavasti sekä sotilastiedustelutehtävä että kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämis- ja paljastamistehtävä. Suojelupoliisilla tai sotilastiedusteluviranomaisilla ei ole rikosten selvittämistehtävää ja -toimivaltaa. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetuista säännöksistä olisivat Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisten siviili- ja sotilastiedustelutehtävien sekä rikosten estämis- ja paljastamistehtävien kannalta keskeisimpiä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (jäljempänä poliisin henkilötietolaki) 15 e § sekä 21 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohta. Kyseiset säännökset olisivat erityissäännöksiä Suojelupoliisin osalta poliisin henkilötietolain 52 §:n 1 momenttiin ja sotilastiedusteluviranomaisten osalta henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 37 §:n 1 momentin 20 kohtaan nähden.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetuista poliisin henkilötietolain 15 a-15 f §:stä ja 21 §:n 2 momentista muodostuisi moniaineksisuutensa vuoksi osin vaikeasti hahmottuva sääntelykokonaisuus. Ehdotettu sääntelykokonaisuus koskisi sekä yksittäisten rekisteritietojen käsittelemistä (poliisin henkilötietolaki 15 e § 4 momentti ja 15 f § 5 momentti) että tietojen

rekisteritietoihin vertaamista (poliisin henkilötietolaki 15 a §, 15 b § 1 momentti, 15 c §, 15 d §, 15 e § 1 momentti ja 15 f § 2 momentti) ja siihen liittyvää vertailun tulosten käsittelemistä (poliisin henkilötietolaki 15 e § 2 momentti ja 15 f § 3 momentti). Tietojen rekisteritietoihin vertaaminen voisi tapahtua poliisiyksikön itsensä (poliisin henkilötietolaki 15 a §, 15 b § 1 momentti ja 15 c §) tai Keskusrikospoliisin (poliisin henkilötietolaki 15 d §, 15 e § 1 momentti ja 15 f § 2 momentti) toimesta. Tietojen rekisteritietoihin vertaamisen pyytäjänä voisi olla pidättämiseen oikeutettu virkamies tai Suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies (poliisin henkilötietolaki 15 d § ja 15 e § 1 momentti) taikka pidättämiseen oikeutettu virkamies (poliisin henkilötietolaki 15 f § 2 momentti). Eräässä tilanteessa oikeus tietojen vertaamiseen olisi erikseen nimetyllä, asianmukaisen koulutuksen saaneella poliisin palveluksessa olevalla virkamiehellä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai Suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä (poliisin henkilötietolaki 15 c §).

Ehdotetussa sääntelykokonaisuudessa olisi kyse toisaalta tietojen muiden poliisiyksiköiden kuin Suojelupoliisin omassa toiminnassa käyttämisestä ja toisaalta tietojen Suojelupoliisille tai muille viranomaisille luovuttamisesta. Tietojen Suojelupoliisille luovuttaminen eli Suojelupoliisin tiedonsaanti muilta poliisiyksiköiltä on sääntelykohteena oma erityistapauksensa, kun Suojelupoliisi on hallinnollisesti osa poliisia. Tietojen Suojelupoliisille ja muille viranomaisille luovuttamisen on mahdollista tapahtua myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Suojelupoliisiin ja sotilastiedusteluviranomaisiin liittyen hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettu sääntely koskisi ehdotetussa poliisin henkilötietolain 15 b §:ssä tarkoitettujen tietojen luovuttamista muun muassa Suojelupoliisille (poliisin henkilötietolaki 21 § 2 momentti 1 kohta), ehdotetuissa poliisin henkilötietolain 15 c ja 15 d §:ssä tarkoitettujen tietojen luovuttamista muun muassa Suojelupoliisille Suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksellä (poliisin henkilötietolaki 21 § 2 momentti 2 kohta), ehdotetuissa poliisin henkilötietolain 15 e §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen rikoksiin liittyvien tietojen luovuttamista osana tietojen rekisteritietoihin vertaamisen tuloksia muun muassa Suojelupoliisille ja Puolustusvoimille (poliisin henkilötietolaki 21 § 2 momentti 3 kohta), ehdotetussa poliisin henkilötietolain 15 e §:n 4 momentissa tarkoitettujen yksittäisten tietojen luovuttamista muun muassa Suojelupoliisille ja Puolustusvoimille (poliisin henkilötietolaki 21 § 2 momentti 3 kohta) sekä ehdotetussa poliisin henkilötietolain 15 e §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen kansalliseen turvallisuuteen liittyvien tietojen luovuttamista osana tietojen rekisteritietoihin vertaamisen tuloksia Suojelupoliisille ja Puolustusvoimille (poliisin henkilötietolaki 21 § 2 momentti 4 kohta).

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettuihin poliisin henkilötietolain 15 e §:n 1 momentin 3 kohtaan ja 21 §:n 2 momentin 4 kohtaan liittyvän tietojen rekisteritietoihin vertaamisen pyytäjän osalta tulisi huomioida, että toisin kuin sotilastiedusteluviranomaisten rikosten estämis- ja paljastamistehtävissä, sotilastiedusteluviranomaisten sotilastiedustelutehtävissä ei toimi pidättämiseen oikeutettuihin virkamiehiin tai poliisin päällystöön kuuluviin virkamiehiin rinnastettavia virkamiehiä. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetun poliisin henkilötietolain 21 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaisen 15 e §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen rikoksiin liittyvien vertailun tulosten sekä 15 e §:n 4 momentissa tarkoitettujen yksittäisten tietojen rikoksiin liittyvien tietojen osalta Suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaisille luovuttamisen olisi

perusteltua rajautua näiden tehtäväpiiriin kuuluvia kansallista turvallisuutta uhkaavia rikoksia koskeviin tietoihin.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetun poliisin henkilötietolain 15 f §:n 1 momentin suhde pykälän muihin momentteihin vaikuttaisi olevan epäselvä muun muassa siltä osin, onko 1 momentin tarkoitettu koskevan vain yksittäisten rekisteritietojen käsittelemistä siinä tarkoitettujen rikosten osalta vai myös tietojen rekisteritietoihin vertaamista ja siihen liittyvää vertailun tulosten käsittelemistä. Jos 1 momentin on tarkoitettu koskevan myös tietojen rekisteritietoihin vertaamista, jäisi avoimeksi se, kenen toimesta (ja mahdollisesti kenen pyynnöstä) tämä vertaaminen tapahtuisi.

Kuten edellä on todettu, Suojelupoliisilla ja sotilastiedusteluviranomaisilla on sekä siviili- ja sotilastiedustelutehtävä että kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämis- ja paljastamistehtävä. Suojelupoliisin osalta kansallista turvallisuutta uhkaavina voidaan pitää ainakin poliisilain 5 a luvun 5 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Sotilastiedusteluviranomaisten osalta on kyse sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvistä rikoksista (nykyinen laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa 86 § 1 momentti) eli laittomasta sotilaallisesta tiedustelutoiminnasta sekä sellaisista rikoksista, jotka voivat muutoin uhata maanpuolustusta, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta (eduskunnan hyväksymä uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa 93 § 1 momentti). Se, voitaisiinko kaikkia ehdotetussa poliisin henkilötietolain 15 f §:n 1 momentissa (ja nykyisessä poliisin henkilötietolain 15 §:n 4 momentissa) mainittuja eli rikoslain 11-14 luvussa, 17 luvun 2-4, 7, 7 c ja 8 a §:ssä, 34 luvun 3 ja 5 §:ssä, 34 a luvussa sekä 46 luvun 1 ja 2 §:ssä tarkoitettuja hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa valtion turvallisuuden suojaamiseen kiinteästi liittyviksi luonnehdittuja rikoksia pitää myös Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisten tehtäväpiiriin kuuluvina kansallista turvallisuutta uhkaavina rikoksina, on tulkinnanvaraisempaa.

Nykyisessä poliisin henkilötietolain 15 §:n 1 momentissa säädetyn välttämättömyysvaatimuksen lienee tulkittava koskevan sekä tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaa että tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista poikkeavaa käsittelemistä. Nykyisessä poliisin henkilötietolain 15 §:n 2-4 momentissa on sekä ehdotetuissa 15 a-15 f §:ssä olisi kyse tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista poikkeamisesta. Todettakoon, että hallituksen esityksessä HE 242/2018 vp poliisin henkilötietolakiin aikanaan ehdotettu pääosin nykyistä poliisin henkilötietolain 15 §:ää vastaava 14 § koski kokonaisuudessaan tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista poikkeamista. Myös ehdotetun poliisin henkilötietolain 21 §:n 2 momentissa olisi kyse tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista poikkeamisesta.

Kuten edellä on todettu, hallituksen esitysluonnoksen perustelujen mukaan ehdotetussa poliisin henkilötietolain 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettut rikokset liittyvät kiinteästi ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettujen tietojen alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin kuuluvaan valtion turvallisuuden suojaamiseen. Jos kyseisten rikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä ei kuitenkaan pidettäisi ehdotetun säännöksen tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista poikkeamista koskevaan pykälään sijoittamisen perusteella ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettujen tietojen alkuperäisten

käsittelytarkoitusten piiriin kuuluvana, mahdollisuus luovuttaa tällaisia tietoja tietojen alkuperäisistä käsittelytarkoituksista poiketen ehdotetussa poliisin henkilötietolain 15 f §:n 1 momentissa tarkoitettujen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tulisi huomioida ehdotetussa poliisin henkilötietolain 21 §:n 2 momentissa. Tietojen luovuttamisen olisi perusteltua rajautua myös tässä Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisten osalta näiden tehtäväpiiriin kuuluviin kansallista turvallisuutta uhkaaviin rikoksiin. Oma kysymyksensä on edellä mainittu ehdotetun poliisin henkilötietolain 15 f §:n 1 momentin suhde pykälän muihin momentteihin.

Hallituksen esitysluonnoksen perustelujen mukaan ehdotetun poliisin henkilötietolain 21 §:n 2 momentin 4 kohtaa vastaavaa sääntelyä tietojen luovuttamisesta kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ei ole arvioitu tarpeelliseksi poliisin rekisteriin ulkomaalaislain nojalla talletettujen biometristen tietojen osalta. Hallitus esitysluonnoksen perustelujen mukaan ulkomaalaislain 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja voidaan myös voimassa olevan sääntelyn mukaan luovuttaa rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle sekä nykyisen poliisin henkilötietolain 15 §:n 4 momentin mukaiseen tarkoitukseen että tietojen alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen, kuten valtion turvallisuuden suojaamiseksi. Kansallisen turvallisuuden suojaamista ja valtion turvallisuuden suojaamista näytetään siis pidettävän tässä kokonaan tai osittain rinnakkaisina käsitteinä. Oma kysymyksensä on, koskisiko edellä mainittu tietojen luovuttamista koskeva tulkinta sekä yksittäisten rekisteritietojen luovuttamista että tietojen rekisteritietoihin vertaamista ja siihen liittyvää vertailun tulosten luovuttamista. Jos tulkinta koskisi myös tietojen rekisteritietoihin vertaamista, jää myös tässä avoimeksi se, kenen toimesta (ja mahdollisesti kenen pyynnöstä) tämä vertaaminen tapahtuisi.

2.Maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin ehdotetut muutokset

-

3.Ulkomaalaislakiin ehdotetut muutokset

-

4. Esityksen pääasialliset vaikutukset

-

5. Muut huomiot esitysluonnoksesta

-

Hakonen Kimmo
tiedusteluvalvontavaltuutettu